

**TRACTAMENT LEXICOGRÀFIC DELS ADJECTIUS:
ASPECTES A CONSIDERAR**

Roser Saurí Colomer

Sèrie Monografies, 2

Barcelona
Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada
1997

Direcció de les Publicacions de l'IULA: M. Teresa Cabré

Primera edició: 1997

© els autors

© Institut Universitari de Lingüística Aplicada

La Rambla, 30-32

08002 Barcelona

Dipòsit legal: B-34.278-2002

Tractament lexicogràfic dels adjectius: aspectes a considerar¹

Roser Saurí
Institut Universitari de Lingüística Aplicada
(sauri_roser@trad.upf.es)

Resum:

La informació gramatical més habitual de les entrades en un diccionari es basa quasi exclusivament en consignar la categoria sintàctica dels mots. Aquest plantejament suposa una parcel·lació massa vaga de les unitats lingüístiques, atès que en l'ús i la combinació entre elles hi entren en joc altres característiques, les quals porten a subclassificacions més precises a l'interior de les categories gramaticals. Un plantejament lexicogràfic que presenti un tractament detallat de les categories quant a les seves subclasses possibles és, a més d'útil en l'elaboració de diccionaris per a parlants de llengua estrangera, necessari també en diccionaris per a parlants nadius de la llengua si, tal com és de suposar, l'ús que s'espera d'un diccionari va més enllà de la simple consulta del significat dels mots.

En aquest article s'analitzen alguns dels punts que cal que els diccionaris tinguin en compte per a la descripció de l'ús real dels adjectius, es revisa quin és el tractament que reben en el diccionari pres com a font de referència (*Diccionari de la Llengua Catalana* (1994), d'Enciclopèdia Catalana) i s'esbossa una proposta de tractament per poder donar compte d'aquests aspectes. L'interès recau tant en qüestions d'ordre superficial dels constituents (la posició típica de les unitats), com aspectes sintàctics (la capacitat predicativa dels elements, la subcategorització de complements), així com també aspectes de tipus semàntic (la relació entre les denotacions de l'adjectiu i el substantiu, la facultat de graduabilitat dels adjectius).

¹Una primera versió d'aquest text es va presentar com a treball de curs a l'assignatura *Bases Científiques dels Diccionaris: Aspectes Lingüístics*, que va desenvolupar-se en el marc del programa de doctorat Lingüística Aplicada: Lèxic i Discurs, de l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada de la Universitat Pompeu Fabra, durant el curs 1994-95.

1. INTRODUCCIÓ

La denominació d'adjectiu en el seu ús més extès és poc adequada a l'hora de classificar unitats lèxiques, ja que recull com un mateix fenomen elements que responen a patrons formals, funcionals i semàntics diferenciats. Aquesta concepció desencertada de la unitat adjectival es dona tant en gramàtiques com en treballs de lexicografia, generant una gran confusió conceptual. Davant aquesta constatació, l'objectiu d'aquest article és repensar quines unitats han d'incloure's sota aquesta etiqueta i com han de tractar-se al diccionari. Per això serà necessari considerar els aspectes rellevants que permeten una caracterització i classificació apropiada de la categoria; avaluar el tractament habitual del diccionari pel que fa a aquests elements i proposar un tractament lexicogràfic adequat per poder donar compte del comportament propi de cada unitat. El diccionari de llengua general analitzat és el *Diccionari de la llengua catalana* (DLC)².

L'article s'organitza en les següents parts: en primer lloc, s'acota la noció d'adjectiu, establint una distinció entre aquesta i la noció de determinant (secció 2). A continuació es contemplen els diferents aspectes que cal tenir en compte en la caracterització de les unitats adjectives (secció 3): la propietat de ser o no predicativa, establint un criteri que permet discernir entre adjectius predicatius i adjectius atributius (3.1), les diferents possibilitats de subcategorització de complements (3.2) i la capacitat de graduabilitat, distingint entre els adjectius graduals -o escalars- i els absoluts (3.3). En cada un d'aquests subapartats s'avalua el tractament del diccionari de referència pel que fa a l'aspecte corresponent, i es formula una proposta lexicogràfica que permeti donar compte del comportament propi de cada adjectiu, la qual s'esquemmatitza a la secció 4. En la part final de l'article es resumeixen les conclusions dels aspectes tractats fins aquí (secció 5).

2. DISTINCIÓ PRÈVIA: DETERMINANTS I ADJECTIUS

D'entrada es constata que sota l'etiqueta d'adjectiu s'inclouen tant elements de contingut semàntic ple com elements el valor dels quals és essencialment gramatical, sense cap o amb escassos trets de significat. Això és així perquè tradicionalment la denominació de categoria adjectiva s'ha assignat segons criteris formals i distribucionals poc rigurosos³, tot i que en algunes gramàtiques no deixa de recollir-se la diferència, separant d'una banda els adjectius anomenats determinants i de l'altra els qualificatius.⁴

Actualment, els diccionaris encara es fan ressò d'aquesta generalització a la qual se sotmeten totes les unitats que funcionalment actuen com a modificadores d'un substantiu. Així, la marca *adj* és assignada tant a unitats de contingut semàntic qualificatiu evident, com per exemple *perfecte* i *divertit* (1), com a unitats del tipus *aquest* i *prou* (2), de caràcter eminentment gramatical.

²En aquest article, tots els exemples que han estat extrets d'aquesta font apareixen en un cos tipogràfic menor a l'habitual.

³ Veg. TUSÓN, J. (1985): pp. 52-58.

⁴Veg., per exemple, FABRA, P. (1956): §38, pp. 30-33.

(1) **perfecte -a** *adj*
divertit -ida *adj*
esvelt -a *adj*

(2) **aquest -a** *adj i pron*
prou *adj i pron inv*
massa *adv i adj inv*

Lexicogràficament hi ha dos elements que, de manera ímplicita, diferencien aquests dos tipus d'unitats. En primer lloc, la categoria gramatical que s'assigna a cada entrada: d'una banda hi ha el conjunt d'unitats classificades únicament com a adjectiu (1), i de l'altra, aquells mots que al costat mateix de la marca *adj* hi afegeixen la d'una altra categoria gramatical (2). En aquest segon grup, doncs, s'hi inclouen els mots que les gramàtiques tradicionals han classificat com a adjectius pronominals o determinants (els demostratius, els possessius, els numerals, els quantificadors i els indefinits). Elements que tant poden funcionar com adjunts nominals o pronoms, en uns casos (3); i en d'altres, com a adjunts nominals o adverbis (4).

(3) a. No hi ha **prou** sal
b. Mai no en tens **prou**!

(4) a. M'has posat **massa** arròs
b. Menja **massa**

L'altre tret que diferencia ímplicitament unes i altres entrades és la definició, ja que en les d'aquest segon grup d'elements es recorre generalment a l'ús de fórmules metalingüístiques:

(5) **aquest -a** *adj i pron* 1. Demostratiu que designa el lloc on es troba la persona que parla i les coses i les persones veïnes a aquesta persona.

Perdent de vista el tractament que es fa d'aquestes unitats als diccionaris i passant al nivell de la descripció lingüística, es pot observar com la relació que aquestes unitats estableixen amb el substantiu és diferent: mentre que d'una banda hi ha un conjunt d'elements amb valor significatiu que aporten un valor semàntic al contingut del nom (6), de l'altra, es troba un grup d'unitats que mantenen amb aquest una relació de determinació; o sigui, una relació en la qual es forma un únic concepte de contingut més precís i, consegüentment, d'extensió més reduïda (7).

(6) Exemple perfecte
Noia divertida
Figura esvelta

(7) Aquesta casa
Prou sal
Massa arròs

Sembla per tant adequat recategoritzar de manera diferent els dos grans conjunts de mots. Seguint la tradició, les dues etiquetes que proposo són les següents:

ADJ	(adjectiu):	Modificadors de nom amb valor semàntic.
DET	(determinants):	Modificadors de nom de valor gramatical. A part, també cal indicar per a cada unitat si poden tenir un ús pronominal o adverbial.

La categoria ADJ es considerarà categoria major, mentre que DET serà una categoria menor pel seu valor merament funcional.

3. ELS ADJECTIUS: CLASSIFICACIÓ I TRACTAMENT AL DICCIONARI

L'estudi que s'ofereix a continuació se centra exclusivament sobre el que aquí s'ha delimitat com a categoria adjectiva. Els aspectes bàsics que un diccionari de llengua general hauria de recollir pel que fa a aquestes unitats són, primerament, la seva classificació com a predicatives o no predicatives; en segon lloc, l'exigència de determinats complements en aquells casos en què això és pertinent; i per acabar, la possibilitat o no de graduabilitat.

3.1. Predicatiu/no predicatiu

3.1.1. Establiment de criteris per a la distinció

La distinció entre un **adjectiu predicatiu** d'un que no ho és, l'**adjectiu atributiu**, és bàsica en qualsevol classificació dels adjectius, tot i que en moltes gramàtiques encara es tracta de manera vaga. Per exemple, a l'apartat sobre les funcions sintàctiques dels adjectius, Quirk et al. (1985) parla de tres posicions possibles dels adjectius:

- (8) *PREDICATIVE: This information is useful*
ATTRIBUTIVE: useful information
POSTPOSITIVE: something useful

Un plantejament com aquest és poc explícit a nivell de descripció lingüística. A més, barreja criteris relatius a l'ordre superficial dels constituents (per exemple, la diferenciació entre si l'adjectiu precedeix o succeeix el substantiu) amb criteris sintàctics.

Un enfoc més explicatiu i alhora adequat per a les dades en anglès és el que diferencia els adjectius atributius dels predicatius segons si presenten un ús com a modificadors de nom a l'interior d'un SN, o

bé si es troben en posicions governades per un verb, respectivament (Arnold & Sadler (1992)). Així, a (9) els adjectius no són predicatius mentre que a (10) sí.

- (9) *A tall person*
A person fond of children
A hard to pronounce name
A hard problem to solve
Somebody interesting
Too good a chance to miss
- (10) *Sam is guilty*
They consider Sam guilty
They hammered the metal flat
Sam drinks beer cold
Drunk, Sam came in, and fell over
With Sam drunk, the problem was compounded

No obstant, sembla que en català aquest criteri estrictament sintàctic no és del tot adequat per donar compte de la distinció atributiu/predicatiu, ja que hi ha un conjunt d'adjectius que tenen la possibilitat d'emprar-se en ambdós contextos, en alguns casos mantenint el mateix significat, en d'altres presentant-ne de diferents segons la posició on apareguin: emprats com a adjunts nominals, mantenen el significat denotat en el context estrictament predicatiu sempre que apareixen posposats al substantiu (11); quan el precedeixen, el significat és un altre (12).

- (11) Un home pobre \approx L'home és pobre
 (12) Un pobre home \neq L'home és pobre (\approx L'home és més aviat desgraciat)

Cal doncs parlar de dues unitats separades, una de les quals tant pot aparèixer en una posició governada per un verb com modificant un nom (11), mentre que l'altra, en canvi, només està permesa com a adjunt nominal i apareix generalment precedint el substantiu (12). Aquesta distinció sembla més adequada que la que seguiria la línia de les gramàtiques consultades fins aquí, segons la qual caldria parlar d'una entrada per a *pobre* com a adjectiu predicatiu i dues altres entrades per a *pobre* com a adjectiu atributiu, una per denotar el mateix sentit que el predicatiu i l'altra per expressar el sentit que en divergeix.

Segons això, el criteri adequat per a la distinció d'un i altre grup d'adjectius pot basar-se en la possibilitat dels adjectius predicatius d'aparèixer tant en una posició governada per un verb com de modificador nominal a l'interior d'un SN, a diferència dels adjectius atributius, que no s'accepten en contextos predicatius i tendeixen⁵ a aparèixer generalment precedint el substantiu.

⁵El fet que l'adjectiu atributiu precedeixi al substantiu s'apunta només com a tendència, atès que, tal com es veurà més endavant, hi ha un subconjunt d'adjectius atributius que no manifesten aquest comportament. Són els anomenats adjectius relacionals.

Es tracta d'un criteri sintàctic necessari tot i que no suficient, atès que, com s'ha vist, en la distinció predicatiu/atributiu hi entren també en joc aspectes de caràcter semàntic. Cal doncs recórrer a paràmetres d'aquest tipus, fet que permet detectar igualment com a atributius un conjunt d'adjectius que sintàcticament no sembla que s'ajustin tant al patró establert més amunt. Es tracta dels anomenats adjectius relacionals:

- (13) Una decisió presidencial
Un problema social

El desajustament sintàctic d'aquest conjunt d'unitats respecte dels adjectius atributius es justifica, en primer lloc, perquè difícilment apareixen mai davant del nom (14), i segonament perquè, tot i que en la majoria de casos no sembla possible l'ús predicatiu de l'adjectiu (15), hi ha alguns exemples en què això no resulta tan forçat (16).

- (14) *Una presidencial decisió
*Un social problema
- (15) *La decisió és presidencial

Però en canvi:

- (16) ??El problema és social

Els paràmetres semàntics a considerar en la distinció predicatiu/atributiu són: a) la relació que s'estableix entre el substantiu i l'adjectiu; i b) la capacitat o no de graduabilitat de l'adjectiu. Per poder determinar com es comporta cada tipus adjectival respecte d'aquests dos punts cal veure prèviament què denota.

D'una banda, els adjectius predicatius denoten sempre una propietat: l'adjectiu *groc* denota la propietat d'un individu de ser d'aquest color i, doncs, fa referència a tots els individus que presenten aquesta qualitat. La denotació d'un sintagma nominal com *llençol groc* serà el conjunt d'elements que presenten la propietat de ser *llençol* i que compleixen a més la de ser *groc*. Es tracta per tant de la intersecció dels dos conjunts d'individus.

Els adjectius atributius, en canvi, no denoten una propietat sinó que són modificadors de la propietat expressada pel substantiu, obtenint com a resultat una nova propietat: *gran persona*, per exemple, no expressa un individu caracteritzat per ser *persona* i *gran* alhora (com passaria, d'altra banda, amb el sintagma *persona gran*, on l'adjectiu té un valor predicatiu), sinó que denota la propietat de ser una persona de qualitats destacables, sense que hagi de ser necessàriament d'edat avançada. Així, es pot dir que semànticament els adjectius atributius es comporten com a *classificatius* (classifiquen individus), enfront dels predicatius, caracteritzables com a *qualitatius* (qualifiquen sobre individus).

Un cop vist això, retornem als dos paràmetres semàntics esmentats anteriorment: a) pel que fa a la relació que s'estableix entre substantiu i adjectiu, la diferència entre els dos tipus és que en els sintagmes formats amb adjectius predicatius la denotació global és sempre el resultat de la intersecció de la denotació del nom amb la de l'adjectiu, mentre que als sintagmes amb adjectius atributius això no és així. b) Pel que fa al segon punt, la capacitat de graduabilitat de l'adjectiu, és positiva en el cas dels predicatius ja que allò que es modifica és el grau de la propietat expressada per l'adjectiu (17), mentre que és negativa en els atributius a causa de la seva condició de modificadors de propietats (18).

(17) Un llençol massa groc

(18) *Una decisió poc presidencial

Segons tot el que s'ha estat exposant, doncs, els adjectius predicatius es distingiran dels atributius a partir dels següents trets:

- (i) *Context sintàctic*: els adjectius predicatius poden usar-se tant en una posició governada per un verb com a l'interior d'un SN actuant com a modificadors nominals; en canvi, els atributius únicament poden actuar com a modificadors de nom a l'interior d'un SN, independentment de si precedeixen o segueixen el substantiu.
- (ii) *Denotació del sintagma nominal on es troba l'adjectiu*: si l'adjectiu és predicatiu, la denotació és sempre la intersecció de la denotació del substantiu i la de l'adjectiu; si és atributiu no.
- (iii) *Capacitat de graduabilitat*: només és possible modificar el grau dels adjectius predicatius.

Òbviament, la introducció d'aspectes semàntics per a la distinció entre els dos tipus d'adjectius fa que les denominacions *predicatiu* i *atributiu* resultin una mica inadequades, atès que només reflecteixen el comportament sintàctic de les unitats. Tot i així, conservarem aquestes etiquetes.

3.1.2. Proposta de tractament lexicogràfic

Vegem ara quin és el tractament més apropiat d'aquestes unitats al diccionari.

A. Adjectius predicatius

Com ja s'ha comentat, els adjectius predicatius poden usar-se en construccions en què hi ha explicitat un verb copulatiu (19) o bé en posició adjunta al nom (20). De fet, aquest és el comportament general de la gran majoria d'adjectius en català; així, no crec que al diccionari calgui assignar-los cap marca específica que permeti identificar-los de la resta.

(19) Aquest noi és alt

(20) Aquest noi alt

B. Adjectius atributius

Contràriament als anteriors, els adjectius atributius tendeixen a no poder aparèixer mai amb còpula. En aquest sentit són les unitats marcades perquè presenten un comportament sintàctic més restringit. A això s'hi ha d'afegir encara dos trets més: d'una banda, el fet que en molts casos apareixen precedint el nom, contràriament a la posició típica de l'adjectiu en català. De l'altra, que generalment imposen una sèrie de restriccions semàntiques al substantiu que complementen, en tant que no permeten coocórrer amb qualsevol element (*vell amic*, *vell conegut*, *vell col·lega*, però no **vell pare*), de la mateixa manera que el substantiu restringeix o especialitza el significat originari de l'ús predicatiu de l'adjectiu: l'adjectiu *pobre* usat en expressions com *pobre home* o *pobra dona* no denota la propietat d'estar mancat de l'indispensable per viure (significat denotat, en canvi, en les expressions *home pobre*, *dona pobre*), sinó la propietat d'estar mancat de les facultats que caracteritzen un home o una dona⁶. Aquesta interacció entre adjectiu i substantiu porta moltes vegades a un ús col·locacional d'aquestes unitats (*bon home*, *bona estona*, *antic alumne*, *vell amic*).

Totes aquestes característiques doncs han de ser considerades atentament en la confecció d'un diccionari, on cal que quedin reflectides de forma explícita.

Els adjectius atributius es classifiquen en dos blocs: **valoratius** i **relacionals**.

B.1. Adjectius valoratius

Matisen o modifiquen la propietat del seu subjecte i tendeixen a aparèixer generalment davant del substantiu; cas de fer-ho al darrere, solen funcionar predicativament i expressen llavors un altre significat. Acostumen a trobar-se en construccions amb un mínim grau de lexicalització que responen grosso modo al fenomen de la col·locacionalitat. Tot això fa que aquestes entitats requereixin una atenció especial en el tractament lexicogràfic. Exemples clàssics d'aquest grup de mots són els següents (la *a.* mostra l'accepció atributiva, la *b.* la predicativa -quan és possible):

- (21) a. Un cert interès
- b. Un interès cert
- (22) a. Una única idea
- b. Una idea única
- (23) a. Un mal home
- b. *Un home mal
- (24) a. Un vell amic
- b. Un amic vell

⁶La restricció que es produeix en el significat d'un adjectiu predicatiu quan és emprat com a adjectiu atributiu, és certament un tema molt interessant però que aquí només deixo apuntat.

Algunes d'aquestes unitats són **intensificadores**: emfasitzen (*pura invenció, simple veritat, autèntica bogeria*), denoten el grau extrem de la norma assumida pel substantiu (*perfecte idiota*), o disminueixen el contingut semàntic (*lleugera impressió*). D'altres són **restrictives** (*l'única ocasió, certa persona*).

Analitzem ara com estan tractades al nostre diccionari de referència. Em centraré en els quatre punts que considero bàsics a l'hora d'elaborar l'entrada de cada una d'aquestes unitats: el caràcter atributiu de l'adjectiu, la informació sobre la seva posició respecte del substantiu, la diferenciació del significat propi de l'ús atributiu del de l'ús predicatiu d'una mateixa forma i, en darrer lloc, la tendència a la col·locacionalitat de les expressions formades amb aquestes unitats.

a) *El caràcter atributiu de l'adjectiu* no és explicat a les entrades corresponents del diccionari de referència, atès que en aquesta font no es contempla la distinció entre adjectius predicatius i no predicatius com a aspecte a tenir en compte en la definició de les unitats adjectivals. No obstant, cal fer constar el caràcter atributiu a l'entrada dels adjectius pertinents, per tal com aquest tret indica la impossibilitat que apareguin governats per una còpula. Es pot indicar amb l'expressió +ATRIBUTIU davant de la definició de cada un dels mots o accepcions.

b) *Pel que fa a la informació gramatical que indica la posició obligada davant del substantiu* en els casos en què això és pertinent: algunes vegades no apareix, tot i que són poques (25). A la resta, està indicada de manera totalment asistemàtica i ad hoc (26).

(25) **gran** 4 1 *adj* Que ultrapassa el nivell ordinari quant a dignitat, mèrits, condició intel·lectual o moral, etc. *Dos grans savis aconsellaven un gran rei. Un gran poeta. És una gran persona.* 2 *adj p ext* Una gran ànima.

(26) **trist -a** [anteposat al substantiu] *adj* [...]
pobre -a *adj* Anteposat al nom expressa [...]
mal -a [usat sempre anteposat al nom que qualifica]
cert -a Com a adjectiu determinatiu serveix per a designar [...]

Un tractament apropiat d'aquestes unitats hauria de considerar la posició de l'adjectiu, informació que s'ha d'explicitar només en els casos en què el mot precedeix forçosament el substantiu. Així per exemple, les entrades dels mots de (21a), (22a), (23a) i (24a) han d'indicar, a les accepcions pertinents, la informació relativa a la seva col·locació davant del substantiu. Aquesta indicació pot fer-se a partir de la marca [A+N] o bé, de manera més clàssica, amb l'anotació [anteposat al substantiu], col·locades tant l'una com l'altra davant de la definició de l'accepció.

c) *Pel que fa a l'organització dels diferents significats en accepcions*, també en aquest aspecte el DLC presenta un considerable desequilibri: en algunes entrades, les accepcions de significat atributiu estan més o menys agrupades, tal i com és d'esperar. No obstant, n'hi ha d'altres on els

diferents usos apareixen barrejats. En *bo bona*, per exemple, alguns dels usos atributius apareixen barrejats amb els predicatius.

- (27) **bo¹bona** [*bon* quan precedeix un substantiu masculí o un infinitiu] **1 adj 1** Que reporta utilitat, satisfacció (avantatjós, útil, convenient, favorable). *Un bon amic. Un dinar molt bo.* [...]

En d'altres, el sentit atributiu ni s'hi expressa. És el cas d'*únic*, per exemple, en què per definir la construcció *l'únic*, es parteix del significat atributiu de l'adjectiu en l'expressió *l'única possibilitat*, sense que abans s'hagi definit aquest segon ús i, doncs, se l'hagi diferenciat del primer.

- (28) **únic -a adj 1 1** Sol en el seu gènere, que no és precedit, acompanyat o seguit per cap altre element igual. *És fill únic.* **2 Púnic el·líp** L'única possibilitat o solució, sense alternativa. *L'únic que pots fer és callar.*

Un altre cas que reflecteix la poca sistematicitat en la consideració d'aquests adjectius és *clàssic -a*, ja que diferencia dues accepcions per a sentits molt específics de l'ús atributiu d'aquesta unitat.

- (29) **clàssic -a adj 4** Dit de la música creada a Europa a la segona meitat del segle XVIII i al començament del XIX. **5** Dit de la música elaborada i escrita sàviament, tècnicament, per oposició a la música folklòrica, a la música d'improvisació i a la música lleugera.

De fet, *música clàssica* constitueix una expressió que ratlla la col·locacionalitat i que estaria millor tractada com a subentrada⁷.

En conclusió, tenir en compte el caràcter valoratiu d'un adjectiu en front d'altres de predicatius és útil de cara a la definició lexicogràfica, ja que permet considerar més coherentment com cal organitzar i agrupar les diferents accepcions d'un mot, situant les valoratives conjuntament a part de les predicatives i precedides per la marca +ATRIBUTIU indicada al punt a) d'aquesta mateixa secció.

d) *Pel que fa al caràcter col·locacional de les construccions amb adjectius valoratius*: com ja s'ha anat veient, els adjectius valoratius tendeixen a aparèixer en construccions amb un cert grau de lexicalització. En efecte, l'elecció del substantiu sol no ser una elecció lliure, sinó que està determinada per una sèrie de restriccions semàntiques imposades pel mateix adjectiu. Per exemple podem formar *vell amic* i *vell conegut*, però no **vell pare*.

⁷ Prescindo ara de si aquest tipus d'informació, de caràcter enciclopèdic, ha d'incloure's o no en un diccionari de llengua general.

Molt sovint aquesta informació no és deduïble a partir de la informació de l'entrada lexicogràfica i en canvi és bàsica per a l'ús apropiat d'aquestes unitats. Aquest és, per tant, un altre dels aspectes a tenir en compte, i que es pot tractar recurrent a l'ús de subentrades i exemples dins l'accepció de sentit valoratiu. D'aquesta manera es podrà evitar més fàcilment de caure en la inconsistència que presenten entrades com *clàssic -a* (29).

B.2. Adjectius relacionals

Deriven majoritàriament de noms i apareixen posposats al substantiu. Se'ls atribueix un comportament no predicatiu, tot i que s'admet que en alguns casos aquest tret ja s'ha perdut.⁸ Vegem com són tractats al diccionari de referència.

Al DLC la gran majoria es defineix amb la perífrasi "relatiu o pertanyent a N" -això, òbviament, pels derivats de substantius. Casos prototípics són, per exemple, *ecològic* i *econòmic* (1ª acc.):

(30) **ecològic -a** *adj* ecol Relatiu o pertanyent a l'ecologia.

(31) **econòmic -a** *adj* 1 1 Relatiu o pertanyent a l'economia. 2 **ciències econòmiques** econ Especialitat acadèmica impartida a les facultats de ciències econòmiques.

Tant en un mot com en l'altre el significat és completament relacional; amb *econòmic*, per exemple, es poden trobar expressions com *factor econòmic*, *règim econòmic* o *exercici econòmic*, la interpretació de les quals no equival a l'assignació de la propietat d'econòmic al substantiu al qual complementen, sinó que és la classificació dels individus denotats per cada substantiu en relació amb l'economia. Ara bé, *econòmic* presenta a més un altre sentit que ja ha esdevingut predicatiu i que, com a tal, sí que admet graduabilitat. Es tracta de la segona accepció:

(32) **econòmic -a** *adj* 2 1 Que redueix les despeses. *Procediment econòmic. Cuina econòmica.* 2 *p ext* Barats. *Un restaurant econòmic.*

Tal i com es dedueix, *econòmic* ha sofert una fase més en el procés d'evolució a què està sotmès qualsevol mot. Però és interessant considerar com en realitat *ecològic* es troba també en aquest estadi. En efecte, reflexionant sobre l'ús habitual del mot, és possible adonar-se que el sentit amb què s'empra més freqüentment no és el relacional definit al diccionari, sinó un altre de predicatiu que s'ha generat a partir d'aquest -o almenys així s'intueix- (33a). Com a adjectiu predicatiu, ara admet graduabilitat (33b).

(33) a. Un detergent ecològic⁹

⁸Bartoš (1978), pp. 54-55.

b. Prefereixo aquest altre detergent: és més ecològic

Arribats en aquest punt, les preguntes a plantejar són dues: la necessitat d'explicitar al diccionari la condició relacional d'un adjectiu i la transcendència que té el fet que un adjectiu relacional generi o evolucioni cap a un ús predicatiu.

a) *Sobre si cal o no indicar al diccionari quins adjectius són relacionals*: que un diccionari faci constar a l'entrada d'aquestes unitats el tret +RELACIONAL no és necessari per al parlant. Segons el criteri fixat abans per tal de delimitar els elements predicatius dels que no ho són, aquesta etiqueta explicaria que, per exemple, un adjectiu com *mundial* no pot usar-se en una construcció copulativa. Però degut a aquest pas freqüent i poc mesurable que hem vist entre un ús atributiu relacional i un ús predicatiu, molts dels adjectius en principi relacionals poden evolucionar cap a un ús predicatiu.

En base a això, considero que en un diccionari, a diferència dels adjectius atributius valoratius, no és necessari especificar la condició atributiva dels relacionals, així com tampoc la propietat relacional de l'adjectiu, informació que, d'altra banda, ja ve indicada per la fórmula de la definició.

b) *Pel que fa a la transcendència que té el fet que un adjectiu relacional generi o evolucioni cap a un ús predicatiu* de cara a la nostra proposta de diccionari: d'una banda s'acaba de veure que comporta no haver d'indicar la propietat atributiva relacional d'aquestes unitats; i, de l'altra, està directament connectat amb la possibilitat que aquests adjectius admetin o no graduabilitat. Per tant, conclouré aquest punt a l'apartat 3.3, on es tracta aquest aspecte.

3.2. Subcategorització de complements

3.2.1. Classificació i proposta de tractament lexicogràfic

Un altre dels aspectes importants de què ha de donar compte un diccionari és quins complements subcategoritza cada predicat. Això no és així a la nostra obra de referència on, en el millor dels casos, la construcció només està indicada a través d'exemples o subentrades.

Els adjectius susceptibles de regir arguments són òbviament els predicatius. Així, en tenim amb un únic argument (el subjecte), d'altres amb dos (subjecte i complement preposicional) i un darrer grup, menys nombrós, de tres. El punt de mira de la nostra anàlisi són els dos últims conjunts. Tot i que assumim completament el fet que les restriccions de subjecte de l'adjectiu també és un aspecte lexicogràfic, aquí només es revisaran les restriccions imposades als complements interns.

⁹Prescindeixo aquí de la discussió sobre si es tracta o no d'un ús impropï del mot.

A. Pel que fa a adjectius de dos arguments, es pot constatar l'existència d'almenys dos models diferents.

A.1. Adjectius que subcategoritzen un SPrep com a argument intern

La preposició és idiosincràtica per a cada adjectiu, així com també les restriccions semàntiques imposades al complement:

- (34) aliè **a** (algú o alguna cosa)
 assequible **a/per** (algú)
 apte **per** (al. o a.c.)
 coetani **de** (al.)
 conseqüent **amb** (al. o a.c.)

Alguns d'aquests adjectius poden subcategoritzar també una subordinada:

- (35) capaç **de / que**
 content **de / que**

Dins d'aquest mateix bloc es troba també un conjunt d'adjectius que regeixen igualment un SPrep, en aquest cas introduït per la preposició *de*, i que són construccions usades per qualificar un tret temperamental o físic d'un individu:

- (36) tancat **de** mentalitat
 ample **d'**espatlles
 curt **de** vista
 curt **d'**enteniment
 blanc **de** cara

És interessant observar com, a diferència del grup anterior, en aquest segon bloc s'hi constata un cert grau de lexicalització. Així, el tractament que han de rebre uns adjectius i altres al diccionari no és coincident:

- Els primers han d'especificar, com a informació gramatical complementària a la definició:
 - que subcategoritzen un complement
 - quina preposició introdueix el complement
 - a quina categoria sintàctica pertany el complement (SN, O, ...)
 - quines restriccions semàntiques s'imposen al complement (*algú, alguna cosa,...*)
- En canvi, cal que els adjectius del segon conjunt introdueixin les estructures servint-se de subentrades o exemples.

A.2. *Adjectius caracteritzats per l'ús del verb copulatiu estar, enlloc de l'habitual ser.* Es tracta d'unitats que denoten un estat temporal del subjecte com a resultat o efecte d'un fet o procés. Subcategoritzen sempre un complement preposicional que generalment introdueix la causa de l'estat.

- (37) *Estic ansiós (per saber com li haurà anat)*
Està boig (per la Maria)
Està absorba (en els seus llibres)

- En aquests casos no només caldrà indicar la necessitat del complement preposicional sinó també l'exigència de la còpula *estar*.

B. **Pel que fa als adjectius de tres arguments**, hi ha un nombre limitat de casos. Es tracta de comparatius com ara *superior* i *inferior*:

- (38) En Pau és **superior** (a en Jordi) (en matemàtiques)
(jugant als escacs)

En aquest darrer cas caldrà especificar el mateix tipus d'informació que per al primer conjunt d'adjectius d'A.1.

- que subcategoritzen dos complements
- quines preposicions introdueixen els complements (en cas que sigui pertinent)
- a quina categoria sintàctica pertanyen els complements (SN, O, ...)
- quines restriccions semàntiques s'imposen als complements (*algú, alguna cosa,...*)

3.3. Graduabilitat dels adjectius

3.3.1. Classificació i proposta de tractament lexicogràfic

Com ja s'ha plantejat inicialment, la propietat de graduabilitat dels adjectius depèn del seu significat: només en cas de denotar una propietat és possible de modificar-ne el grau. La graduabilitat dels adjectius és un aspecte bàsic a considerar, en tant que permet diferenciar les entrades que admeten modificadors (*més, menys, quasi, ...*) de les que no n'admeten. Tanmateix, la nostra font de referència no en fa esment, sigui de manera explícita, sigui de manera implícita. *Cobuild*, en canvi, tracta el tema servint-se de les etiquetes següents:

ADJ QUALITATIUS: admeten gradació *Un noi alt*
Un noi més alt

ADJ CLASSIFICATIUS: no n'admeten *Una crisi mundial*

**Una crisi més mundial*

A. Adjectius graduals (o escalars)

La majoria d'adjectius en català admeten graduabilitat; vegem doncs quins són els que no.

B. Adjectius absoluts

En aquest grup s'hi recullen tots els adjectius atributius i uns quants de predicatius:

B.1. Adjectius atributius

B.1.a. Adjectius valoratius

Ja s'ha esmentat abans que per norma general cap dels dos conjunts diferenciats anteriorment, adjectius de caràcter intensificador i de caràcter restrictiu, admeten un modificador de grau (39). Cas que en presentin algun, afecta el referent denotat per l'estructura sencera [A+N] (40). Aquesta és una prova més a favor del caràcter col·locacional dels adjectius atributius valoratius.

- (39) a. *Un **poc** pobre home
b. *Una **molt** certa persona

- (40) El **més** bon home de tots

B.1.b. Adjectius relacionals

Com a subclasse dels atributius tampoc no permeten expressar graduabilitat:

- (41) *Una crisi **poc** mundial
(42) *Un creixement **molt** econòmic

No obstant, el fet que aquests adjectius atributius generin o evolucionin cap a una accepció predicativa canvia el caràcter relatiu a la seva graduabilitat. En efecte, si bé no és possible la construcció (42), on l'adjectiu té un valor merament atributiu, sí que ho és en canvi a (43), on *econòmic* s'interpreta amb valor predicatiu:

- (43) Unes vacances **més** econòmiques

B.2. Adjectius predicatius

B.2.a. Adjectius comparatius

La majoria d'adjectius predicatius permeten expressar graduabilitat a partir de la construcció comparativa analítica (44), a excepció dels comparatius sintètics, que no admeten la forma

perifràstica habitual perquè el tret de graduabilitat ja és intrínsec en el significat de l'adjectiu (45).

- (44) Una solució **més** adequada
(45) *Una solució **més** millor/pitjor/major/menor

B.2.b. Adjectius superlatius

Es tracta potser dels casos més paradigmàtics dins del conjunt d'adjectius que no accepten graduabilitat, ja que denoten un valor absolut. Aquesta impossibilitat de gradació es dona tant als superlatius de relatiu (*suprem, màxim, mínim*) com als superlatius absoluts (*ínfim, total, absolut*).

- (46) *Un torró de qualitat **més** suprema
*Un consens **menys** absolut

Així, un diccionari que es pretengui fidel al comportament de la llengua ha de donar compte de manera explícita de la incapacitat d'aquests tipus d'adjectius a l'hora d'aparèixer en construccions en què s'expressa graduabilitat. Això pot fer-se amb un comentari davant de les accepcions pertinents, sigui en forma de nota (*no gradual*) sigui a partir d'un codi establert prèviament, com per exemple [*NO GRAD*].

4. QUADRE ESQUEMÀTIC

En resum, què s'haurà d'especificar en un diccionari:

I. REFERENT A LA CATEGORIA GRAMATICAL

La diferenciació entre dues classes gramaticals fins ara incloses sota una mateixa categoria

ADJ adjectiu

DET determinant

II. REFERENT ALS ADJECTIUS

• Distinció predicatiu/atributiu

A. Predicatiu

no cal marca

B. Atributius

[+ *ATRIBUTIU*]

B.1. Valoratius

(i) que requereixen precedir el substantiu [A+N] / (*precedint el nom*)

(ii) casos molt col·locacionals tractats com a exemples o subentrades

B.2. Relacionals

no cal marca

• **Subcategorització de complements**

A. Adjectius de 2 arguments:

A.1. (i) un dels quals és un SP

s'indica:

- que subcategoritza un compl.
- quina preposició introdueix
- a quina categoria sintàctica pertany el compl.
- quines restriccions semàntiques s'imposen al compl.

(ii) un dels quals és un SP qualificant un tret del subjecte

explicitats com a exemple o subentrada

A.2. que requereix la còpula *estar*

s'indica:

- que subcategoritza un compl.
- quina preposició introdueix
- quines restriccions semàntiques s'imposen al compl.
- que requereix la còpula *estar*

B. Adjectius de 3 arguments:

S'indica:

- que subcategoritza dos compl.
- quina preposició introdueixen
- a quina categoria sintàctica pertanyen els compls.
- quines restriccions semàntiques s'imposen als compls.

• **Graduabilitat dels adjectius**

A. Adjectius graduals

no cal marca

B. Adjectius absoluts

[NO GRAD] / (*no gradual*)

5. CONCLUSIONS

El punt de partida d'aquest article ha estat la delimitació de la categoria adjectiva, diferenciant entre adjectius i determinants. Per a l'establiment d'aquesta distinció s'ha partit de criteris funcionals i criteris semàntics. Pel que fa als primers, s'ha tingut en compte si les unitats analitzades són elements que, a més de modificadors nominals, poden funcionar com a pronom o com a adverbi; en aquest cas es tractaria de determinants. Pel que fa als criteris semàntics, s'ha diferenciat entre

aquelles unitats que aporten una propietat semàntica a la denotació del nom (adjectius) i aquelles que hi mantenen una relació a partir de la qual es forma un concepte d'extensió més reduïda (determinants).

La segona fase de l'estudi ha consistit en una anàlisi de diferents aspectes propis dels adjectius: la propietat de ser o no predicatiu, la subcategorització exigida i la possibilitat de graduabilitat. S'ha avaluat el tractament que el *Diccionari de la llengua catalana* fa de diferents unitats adjectivals tenint en compte el comportament d'aquestes quant als aspectes anteriors, i s'ha proposat un tractament lexicogràfic capaç de donar compte de manera sistemàtica de les idiosincràcies de cada adjectiu. Aquesta proposta queda recollida al quadre esquemàtic de la secció 4.

BIBLIOGRAFIA

- ARNOLD, D.; SADLER, L. (1992) *Noun-Modifying Adjectives in HPSG*. Working Papers in Language Processing, 35. Department of Language and Linguistics. Essex, University of Essex.
- BADIA I MARGARIT, A.M. (1994) *Gramàtica de la llengua catalana*. Barcelona, Enciclopèdia Catalana.
- BARTOŠ, L. (1978) "Notas a la clasificación del adjetivo", dins: *Estudios ofrecidos a Emilio Alarcos Llorach*. Oviedo, Universidad de Oviedo. Vol. II. pp. 45-60
- Diccionari de la llengua catalana* (1994) Barcelona, Enciclopèdia Catalana.
- FABRA, P. (1956) *Gramàtica catalana*. Barcelona, Teide.
- QUIRK, R. et al. (1985) *A Comprehensive Grammar of the English Language*. Londres-New York, Longman.
- SINCLAIR, J. (ed.) (1987) *Collins COBUILD English Language Dictionary*. Londres, Collins.
- TUSÓN, J. (1985) *Teorías gramaticales y análisis sintáctico*. Barcelona, Ed. Teide.